

או בשמות שנתקבלו על-ידי הועד, כמו "רקפת" ל—
Cyclamen, "קויה" ל—Symphytum, ועוד? —
אני מקוה, שהדוגמאות האחדות שהבאתי — והלא
אפשר היה להביא כהנה וכחנה! — יכפיקו להזכיר למחדשים,
שאפילו בנוגע לשמות המוניים לצמחים נצרכת ידיעה עמוקה
ב—Plantlore ובפילולוגיה, ולמעלה מכל — צריכה שמה
מסוימת, מדעית. ומקוה אני, שועד-הלשון ידאג לעבד לנו
שמה כזו. ואז יחדל כל מחדש לעשות שמות או שמות
בכל העולה על לבו.

זכרון-יעקב, 14 לחודש אבנוסט תרע"ד.

למאמר הקודם.

מפני כבודו של המנחה רואה אני חובה לעצמי להשיב דברים
אחרים על הערותיו, אף-על-פי שאין שום בסיס אף לאחת מהן. שהרי
הטענה: למה קראתם לצמח זה בשם פלוני, על-פי לשון פלונית, ולא
בשם אלמוני, עפ"י לשון אלמונית? — אינה טענה. אילו היינו
עושים כחפצו של המעיר, היה אחר בא ומקשה את ההפך. טענה
רצינית אינה דבר תלוי בטעם, אלא פרכה מיוסדת על הוכחות. עדין
לנפות מהן ימין ושמאל.

אבל סוף-סוף ראוי להשיב, אם אף בקצור נמרץ, על כל אחת
מהערותיו:

ב' ד, Datura. — שם קצר זה קבענו עפ"י הערבית¹.
השם "דתור", שחציע המעיר מפני שהוא "מדעי" ואפשר גם שרשו
ערבי (دور — עצל, אש, סנמנים), אינו יותר טוב מזה מפני הטעמים
האלה:

(1) הצירוף "דת" בתור "ד" וע' הפועל אינו נמצא בשום שורש
עברי².

(1) עיין: Dinsmore, Die Pflanzen Palästinas בתוספת השמות
הערביים ע"י ג' ל' ס'.

(2) הקלה "דתי" היא פ' ר' ס' י' ת' (וגם "דחבריא"); השמות הפרטיים "דחן" ו"דוחן" —
מקורם לא ידוע.

(2) אם יתברר מוצאו הערבי של השם *Datura*, נצטרך להעתיקו „דשור“, לפי ההתאמה הידועה ש. ונמצא מפסיד את צורתו המדעית.

(3) השם *Datura* מכש משמש בפי אחרים מצריים⁽¹⁾. מת שלא העיר מר א., אבל לכנוי שני סוגים שונים: עליד אלב-סנדריה-Dat. *Stramonium*, עליד קהיר-Hyoscyamus muticus.

דמונית, *Adonis* — אין זה מחדושו של הועד. היא רק אשר מת שמצא בשמוש; שם יפה בצורתו ומתאים בשרשו („דס“) למראה הפרח האדום הקטן שנקרא בלשונות אחדות בשם „פנת-דס“ בצרפת *Goutte de sang*, בגרמנית *Blutströpfchen*⁽²⁾. ולא חרנשנו שום צורך לחיר אחר אליל קדמון, ולו גם כנעני (מר א. הציע „אדונית“).

סרעפת, *Viola tricolor* — נגזר מן „שרעפים“, אחי „שעפים“, שכל יודעי-עברית מישראל ומאימות העולם לא חדלו מעולם לבארו „סחשבות, חרתורים“, ואילו גם היה השרש מפקפק מבחינה עיונית, אין הדבר צריך להפריענו מן הצד המעשי, לאחר שמוש של טאות ומאות בשנים, ובפרט שחשרש שעף, שהחוקר בארט משהו אל חשרש הערבי *جذع*⁽³⁾, על כל פנים אינו רחוק כלל מן החוראה חנו' ובודאי מוכנו הקדמון הוא — היה שקוע בתרגומות, בהתעוררות, בהתרנשות, באהבת עזה, בהרהורי-צער, בהתאם לפסוקים: „ברוב שרעפי בקרבי, תנחומיך ישעשעו נפשי“ (תחלים, צ"ד י"ט); „חקרני אל ודע לבכי, בחגני ודע שרעפי“ (שם, קל"ט, כ"ג); „בשעפים סתיונות לילה...“ (איוב, ד', י"ג); „לכן שעפי ישיכוני (= יכריחוני לענות) ובעבור חושי בי“ (שם, כ', ב'). ומפני-מה בחרנו להדש על-פי הצרפתית ולא על-פי האנגלית, מרגוע-הלב, או הנרמנית, אם חורגת, או הרוסית „אניוטה ופטר“? — אמנם, חרי זה ענין של טעם וכבר אמרו הכריות: „אין דנים על דבר שבטעם“.

(1) עיין: *Imm. Löw: Aram. Pflanzennamen*, S. 427; ועיין הערתו של אשרסון.

(2) את השם „דמונית“ המין, כנראה, חמנוח אליהו ספיר. עיין, למשל, בתרגומו לחזקת „ארץ-ישראל וסוריה“ של אנה גן, הוצאת „לעם“.

(3) עיין: *Barth: Etymologische Studien*, S. 56.

אף-על-פי-כן, גם טעם מעשי יש בדבר: השם Pensée נפוץ בעולם יותר מכל שאר שמותיו של פרח מפורסם זה, ואפילו באנגלית נהוג הרבה השם Pansy, ולא כל שכן במושבותינו בארץ-ישראל, שכל ילד יודעו. וגם הערביים המצריים הרגמו פשוט *فكر*: מלבד זה הנה שם סמלי כמו „ערעפת“ (=מחשבת, הרתור) מתאים ללשונו של „עס-הרוח“ כוודאי לא פחות משאר השמות הנקובים למעלה.

זקרה: *Myosotis* ⁽¹⁾. — מפני-מה שם זה כל כך „מנוחך“ הוא — רק האלהים יודע. ועדי-הלשון לא חדשו, אלא בחר בו וסמך עליו את ידיו מבין שלשת השמות, שנמצאו משמשים בערבוביה בספרותנו החדשה: אל-תשחתני, זקריני (משרניחובסקי) וזכריה (ביאליק). לשני השמות הראשונים אין צורה של שם-עצם כלל, ורק האחרון נוהג לשמש בכנויים וברבים, ושוב סמליותו של השם הזה, לפי דעתנו, רק טעם לשבח היא נותנת. — ובנוגע לשם „אדנא דעכברא“ (אדני דעוקברא) ⁽²⁾ — בלומר „אוזן-עכבר“, הנה כמעט בכל הלשונות, שמר א. סציינו בהן, הוא רק מתורגם מיוונית *Myosotis* ואינו נהוג בשימוש התי. סתם צרפתי, למשל, הן משכיל הן אחד-העם, אינו יודע כלל מה זה *Oreilles de souris*; השמות הידועים הם *Myosotis* (ביחוד למשכילים), בלי ידיעת באורה *Ne-m'ouborez* או *pas aimez-moi* (ביחוד בעם). ובארמית ציינו בשם זה שלשה צמחים מסוגים שונים: *Origanum, duagallis* וגם *Myosotis*. לבסוף, למרות יגיונותה של „אוזן-העכבר“, אין אנו רואים את יפית. גם נוח מאד בשימוש איננו: במה, איפוא, זכה?

קחון, *Bellis*. — השאלה: מפני-מה לא נקבע כמו בערבית?, אינה נכונה כלל, מבין שבערב בית-השם *اقحوان* מציין את שני הסוגים יחד; גם את *Anthomis* של מר א, גם את *Bellis* שלנו. ובאזני שמעתינו לפני כמה שנים בסביבות ראשון-לציון יוצא מפורש מפי פלח ערבי כשהראיתי לו את *Bellis*. וכן מביאים גם פוסט ⁽³⁾ וגם דאלמאן. וראינו לקבוע כך את השם קחון ⁽⁴⁾.

(1) מירוש „אוזן-עכבר“, על שם צורת העלים.

(2) עיין בספרו הנז' של עמנואל לוי, עמ' 40.

(3) עיין: Post: *Flora of Syria, Palestine, etc.*, p. 412.

(4) השם הערבי הנוי בא, אמנם, בשני יי-תנועות קלים מאד, למי מינו

שני הסוגים הנדונים: הסוג *anthemis* בכללו — אקחון, המין *An. Corula* ביחוד —

שכבר היה נמצא בעברית, מתוך מעמים מעשיים: צמח זה נפוץ בארצנו לא רק במצבה בר, כמו מיני *Anthemis*, אלא גם במצב תרבותי ומגדלים אותו במושבות לנוי בגינות, — ברור, איפוא, שלו זכות-הכבודה לדרוש שם עברי.

ארבעת השמות, לקח, ערבו, קניה ונקפת, "טמירים" בשביל מר א': זה רק מפליא.

לקח (*Plantago*) וערבו (*Erythraea*) קבע הועד מסורית על-פי ספרו של עמנואל לייף: "השמות הארמיים של הצמחים" (עמ' 243, 302), שהוכרנותו בהערות.

קניה — *Simphytum* פרסם בפעם הראשונה האנרונים מר איינהורן¹ על-פי אותו המקור, שוב מסורית. ועדה-לשון רק אשר שם זה.

נקפת — *Cyclamen* מצאנו בשמוש הארץ-ישראלי הן בספרות והן בבתי-הספר, כנראה, המנות מר ספיר הוא שהפיצו על-פי לייף (בספרו הנז', עמ' 307).

אלמות, — *Helichrysum*. — באן קובל המעיר על שמצאנו לנחון לבחור בשם הלכות, לפי דעתו, ממסורת נוצרית, כי עליכן נהוג אצלם להניח בכית-הקברות מורי-הפרחים האלה לזכר נשמות המתים. על-פי זה אפשר לחשוב, שהשם הצרפתי הנפוץ *Immortelle*, שהוליד את השם העברי, הוא תוצאת המסורת הנז'. ואולם טענה זו — מעות הניונית יש בה, כי "הפכה את חיצונית" ובלבלה מוקדם במאוחר: לא מפני שנהגו לכבד בצמח את זכר נשמות-המתים נקרא *Immortelle* (=אלמות); אלא מפני שהוא נקרא בשם זה שמציין היטב את תכונותיו שלו², ולא של המסורת, — עליכן נמצא מתאים לסמל את "תשורות-הנפש" או נצחיותה של הנשמה.

קתון וגם קתון (ועוד שם אחר); הסוג *Bellis* ככלל — אקתון. המין *B. Perennis* ביתור, אקתון. המין *B. sylvestris* אקתון וגם אקתון אם אלה ההבדלים הרקים מן הרקים הם הם שעוררו את ההערה שלמעלה, אז תשובתנו ששונה: לנו היתה בעברית רק צורה אחת קתון, וקבעונה במקום היותר נצרך לה.

(1) בכפיו: "תורת עבודת האדמה", לונדון תרע"ב, עמ' 209.

(2) עיין: Bonnier: *Phanérogames*, I, 1158; Schmeil: *Lehrbuch der Bot.*, S. 256.

צמח זה יכול להיות באדמת-חול צחיחה ביותר ולפרוח בשרב.
 הקיץ היותר גדול; וקרפותיו (capituls) נשורות בעינין זמן
 מרובה מאד אחר עונת-הפריחה. על-כן יעשו בו זרים, שהם עלולים
 להתקיים הרבה, והוא נעשה סמל חתמידות והנצחיות, שסביע שם
 הצמח גם ככל שאר לשונות=אירופה: באנגלית — Everlasting
 flower, בגרמנית — immortelle וגם Immerschön, ברוסית
 — Безсмертник (בוודאי סתורגם מצרפתית). וכבר העירותי,
 ששמות סמליים אינם נגד רוחנו. קודם לכן היו אומרים „פרחי-אדמית“,
 ואחרים התחילו להשתמש בשם „אלמותית“. בא הועד וקבע „אלמותי“.
 בדברים המעטים האלה נסתפק. חבל שהמנות, שהיה בקי כל-
 כך כצמחית ארצנו. במקום להניח לנו בעזבונו הערות לשמות-
 צמחים שכבר נקבעו, לא הנחילנו איזו רשימה של שמות עבריים
 לבמה מצמחינו המצויים, שעדיין לא זכו לבנוי בלשוננו.

ישראל איתן.

ירושלים, י' ניסן תר"ס.

